

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

УДК 346.9:347 (77+78)

<https://doi.org/10.31548/law2019.01.014>

СУДОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ОХОРОНУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

О. П. СВІТЛИЧНИЙ, доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного та господарського права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: a.svetlichnyj@ukr.net

Анотація. У статті на основі законодавчих джерел досліджується питання захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку. Аналізується норми процесуального законодавства, яке регулює питання охорони та захисту прав інтелектуальної власності, розкрито зміст окремих статей. Проаналізовано окремі проблемні питання діяльності новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності та пропонуються шляхи удосконалення захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку.

Ключові слова: судова реформа, законодавство, господарський кодекс, інтелектуальна власність, судовий захист

Актуальність.

Одним із стратегічних завдань української держави є входження до європейського політичного, економічного і правового простору, що обумовлює необхідність здійснення системних реформ у всіх сферах суспільних відносин.

З урахуванням цього в Україні на протязі тривалого часу триває судова реформа. Прийняття 3 жовтня 2017 р. Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу,

Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1], який входить до пакету судової реформи. Відповідне рішення підтримали 234 парламентарії. Про важливість розгляд законопроекту № 6232 свідчить той факт, що його обговорення тривало 7 пленарних днів, до нього було подано 4383 поправки, здебільшого були підтримані поправки подані від Комітету з питань правової політики та правосуддя Верховної Ради України [2, с. 89].

Внесення змін до Господарського процесуального кодексу України суттєво вплинуло не тільки на юрисдик-

цію та повноваження господарських судів, але й змінило існуючий порядок захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку. Окрім того, прийняття в новій редакції ГПК виявило не тільки недосконалість окремих положень процесуального кодексу, але й загостило існуючі проблеми захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої статті.

Мета цієї статті полягає у визначенні підходів до окреслення захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку.

Результати.

Одним із дієвих заходів охорони прав інтелектуальної власності є захист порушених прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні їм об'єкти права інтелектуальної власності в судових інстанціях. Судовий захист є основною формою охорони прав інтелектуальної власності, крім цивільного та господарського законодавства, здійснюється адміністративним і кримінальним законодавством. На протязі тривалого часу особливу роль в охороні прав інтелектуальної власності відігравали господарські суди [2, с. 90].

Слід зазначити, що будь-яка галузь знання прагне як до компаративного аналізу, який характеризується порівнянням окремих частин предметів та явищ, так і опису та пояснення певних відмінностей.

Поряд із позитивними змінами, які було внесено до господарського процесуального законодавства, зокрема, згідно зі ст. 12 ГПК справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для

працевдатних осіб, розглядаються в порядку спрощеного позовного призначено для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи [3]. Варто зазначити, що у свій час автор цієї статті, аналізуючи практичну діяльність міських господарських судів та зважаючи на проблемність питань, які існують при здійсненні судочинства пропонував запровадити спрощену процедуру розгляду господарських справ за певних обставин, зокрема, якщо ціна позову є незначною [4, с. 71, с. 152]. У той же час, деякі новації кодексу слід оцінити критично. Зокрема, викликає багато питань пов'язаних із захистом суб'єктивних прав власників та законних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності.

Характеризуючи судову реформу, зазначимо, що Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. [5] запроваджена трирівнева система судоустрою: місцеві суди; апеляційні суди (у складі яких можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ); Верховний Суд. У складі Верховного Суду діятимуть п'ять структурних підрозділів. Постійно діючим колегіальним органом Верховного Суду є Велика Палата Верховного Суду, яка діє як суд касаційної інстанції з метою забезпечення однакового застосування норм права касаційними судами, так як суд апеляційної інстанції у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції. До складу кожного касаційного суду входять судді відповідної спеціалізації. Крім того, у Касаційному адміністративному суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду

справ щодо: податків, зборів та інших обов'язкових платежів; захисту соціальних прав; виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

У Касаційному господарському суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо (про): банкрутство; захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством; корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів. Інші палати у касаційних судах можуть створюватися за рішенням зборів суддів касаційного суду. У системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої інстанції з розгляду окремих категорій справ. Зокрема, одним із таких судів є Вищий суд з питань інтелектуальної власності, у складі якого можуть утворюватися судові палати. Закон встановив види і склад місцевих судів. Зокрема, місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах), місцевими господарськими судами є окружні господарські суди, місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом. У кримінальному провадженні обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб, визначеному процесуальним законом [6, с. 200–201].

Частиною 2 ст. 20 ГПК визначено, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань [3].

Згідно з частиною 3 ст. 253 ГПК перегляд в апеляційному порядку судових рішень ухвалених Вищим судом з питань інтелектуальної власності переглядає Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

На нашу думку, новостворений Вищий суд з питань інтелектуальної власності не може в повній мірі захистити суб'єктивні права власників та законних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності. Указ Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» [7], як на нашу думку не в повній мірі забезпечив доступність до правосуддя, оскільки в Указі Президента України вказано «Утворити Вищий суд з питань інтелектуальної власності з місцезнаходженням у місті Києві».

Місцезнаходження Вищого суду з питань інтелектуальної власності має принципове значення для охорони прав інтелектуальної власності. На відміну від господарських судів, територіальна віддаленість від суб'єктів права інтелектуальної власності, інших законних користувачів права яких порушено, у своїй більшості спричиняє проблему доступу до Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Указ Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» не в повній мірі забезпечив доступність до правосуддя та не врахував принцип територіальності, який передбачає утворення судів, зважаючи на потребу наближення судочинства до людини (доступності судів) та незалежності судів від місцевої влади. Цей принцип зумовлений потребою здійснення правосуддя на всій території України і доступності його для всього населення. Підвищення ставок судового збору, запровадження адвокатської монополії, призводить до додаткових фінансових витрат учасників господарського спору, а отже обмежує право доступу до правосуддя [8, с.199].

Отже, необхідною умовою доступності правосуддя є його матеріальна складова. Судові витрати не повинні бути перешкодою для судового захисту, вимогу про доступність правосуддя не буде дотримано, якщо не буде створена ефективна система надання правової допомоги, що надається за рахунок коштів державного бюджету [9, с. 33].

Також, сумнівною виглядає можливість Вищого суду з питань інтелектуальної власності у складі лише 21 судді забезпечити своєчасний та якісний колегіальний розгляд справ. Не почавши ще розгляд справ у сфері охорони прав інтелектуальної власності, діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності потребує вдосконалення, але на це питання відповідь надасть тільки його практична діяльність, яка до цього часу ще не почалася.

Викладене свідчить, що внесення змін до ГПК та створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності виявило проблемні питання, які існують у сфері захисту прав інтелектуальної власності, вирішення яких потребує виваженої державної політики у цій сфері.

Висновки і перспективи.

Викладене свідчить, що існують певні проблеми правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку. Разом із тим, на нашу думку, доцільно на законодавчому рівні закріпити предметне коло справ, що виникають у зв'язку порушенням прав інтелектуальної власності за господарськими судами. Це можуть бути малозначні справи, та справи незначної складності. На користь такої пропозиції

свідчить значний досвід діяльності суддів господарських судів у розгляді справ щодо порушення прав інтелектуальної власності. У свою чергу до предметної юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як спеціалізованого суду, крім визначених частиною другою ст. 20 ГПК справ, віднести найбільш складні справи.

Вказана пропозиція сприятиме підвищенню ефективності захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку, відповідатиме як суспільним, так і державним інтересам.

конф. з нагоди 15-ти річчя юридичного факультету (Київ, 4–5 листопада 2016 р.). Київ: НУБіП України, 2016. С. 200–203.

7. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. № 299/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2992017-22722>
8. Світличний О.П., Сулім В.В. Про деякі проблеми господарського процесуального права. Публічне право. 2018. № 1. С.196–202.
9. Святоцький О.Д. Судова влада в Україні: Актуальні питання реформування. ПравоУкраїни. 2010. № 5. С. 30–39.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2475-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 48. Ст. 436.
2. Світличний О.П. Охорона інтелектуальної власності у світлі судової реформи в Україні. Публічне право. 2017. № 4. С. 88–94.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1799-XII. Відомості Верховної Ради. 1992. № 6. Ст. 56.
4. Світличний О.П. Господарський процес: навчальний посібник. Київ: НУБіП України, 2014. 299 с.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 547.
6. Світличний О.П. Судова реформа або, що привніс новий Закон «Про судоустрій і статус суддів». Сучасні тенденції розвитку національного законодавства: збір. матер. доп. Міжн. науково-практ.

References

1. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnogo kodeksu Ukrainy, Tsyvillnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv [On amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Proceedings of Ukraine and other legislative acts]: Zakon Ukrainy № 2475-VIII (2017). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 48, 436.
2. Svitlychnyi, O.P. (2017). Okhorona intelektualnoi vlasnosti u svitli sudovoi reformy v Ukraini [Protection of intellectual property in the light of judicial reform in Ukraine]. Publichne pravo, 4, 88–94.
3. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Commercial Procedural Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy № 1799-XII (1991). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 6, 56.
4. Svitlychnyi, O.P. (2014). Hospodarskyi protses [Economic process]. Kyiv: NUBiP Ukrainy, 299.
5. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judiciary and the Status of Judges]: Zakon Ukrainy № 1402-VIII (2016). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 31, 547.

6. Svitlychnyi, O.P. (2016). Sudova reforma abo, shcho pryvnis novyi Zakon «Pro sudoustrii i status suddiv» [Judicial reform or who introduced the new Law «On the Judiciary and Status of Judges»]. Suchasni tendentsii rozvytku natsionalnoho zakonodavstva: Mizhn. naukovo-prakt. konf. z nahody 15-ty richchia yurydychnoho fakultetu (Kyiv, 2016). Kyiv: NUBiP Ukrainy, 200–203.
7. Pro utvorennia Vyshchoho sudu z pytan intelektualnoi vlasnosti [On the formation of the High Court of Intellectual Property]: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 299/2017 (2017). Available at: <https://www.the-president.gov.ua/documents>.
8. Svitlychnyi, O.P., Sulim, V.V. (2018). Pro deiaki problemy hospodarskoho protsesualnoho prava [About some problems of economic procedural law]. Publichne pravo, 1, 196–202.
9. Sviatotskyi, O.D. (2010). Sudova vlada v Ukraini: Aktualni pytannia reformuvannia [Judicial power in Ukraine: Actual issues of reform]. Pravo Ukrainy, 5, 30–39.

O. P. Svetlichnyj (2019). Judicial reform in Ukraine and its impact on the protection of intellectual property rights. *Law. Human. Environment*, 10(1): 102–107, <https://doi.org/10.31548/law2019.01.014>.

Summary. *In the article on the basis of legislative sources the issue of protection of intellectual property rights in the court is investigated. The article analyzes the rules of procedural legislation that regulates issues of protection and protection of intellectual property rights, discloses the content of individual articles. The author analyzes some problematic issues of the activity of the newly formed Supreme Court on intellectual property issues and suggests ways to improve the protection of intellectual property rights in court.*

Keywords: *judicial reform, legislation, economic code, intellectual property, judicial protection*
